

יורם אבנימלך
עורך-אורח לגיליון זה

ציטוט מומלץ

אבנימלך י. 2017. סיכום ומשמעויות לפרק א: משמעות השפעותיו של שינוי האקלים. *אקולוגיה וסביבה* 8(4): 35-36.

שפך הירדן לכינרת | צילום: עמיר אלוני, בפייסבוק; Amir Aloni aerial photography

סיכום ומשמעויות לפרק א: משמעות השפעותיו של שינוי האקלים

8 בדצמבר, 2017

גיליון חורף 2017 / כרך 8(4) / ניהול משק המים

סיכום ומשמעויות

השפעות שינוי האקלים על מרחב המזרח התיכון

שינוי האקלים בעולם כולל ירידה בכמות המשקעים במספר אזורים, עלייה במספר השיטפונות ובעוצמתם, עלייה בעוצמת אירועי אקלים חריגים, עלייה במפלס הים, הצפה של אזורים רבים בעולם וחדירה מוגברת של מי ים למאגרי מי התהום ולנהרות. במאה הנוכחית צפויה ירידה של כ-40% בכמות המזון המיוצר בחקלאות, כפי שניתן כבר לראות במזרח אפריקה.

תומס פרידמן, העיתונאי הבכיר של הניו יורק טיימס, פרסם ב-2013 מאמר שעסק בקשר בין שינוי האקלים לאירועים בסוריה. החקלאות בסוריה היא מקור עיקרי לפרנסת האוכלוסייה. עם עצירת הגשמים (המקבילה לעצירת הגשמים אצלנו בעשור הקודם) לא הצליחו האיכרים לקצור יבול, לרעות ולהשקות את העדרים. מחוסר ברירה החלה נהירה המונית לערים, ולדמשק בלבד הגיעו כמיליון 'פליטי בצורת' ללא תעסוקה, מגורים או מזון. מצב זה גרם לפשיעה, להפגנות ולערעור השלטון, דבר שהביא למשבר הקשה במדינה. גם אם זו לא הייתה הסיבה היחידה למשבר, הרי היה זה גורם משמעותי להתערערת המצב בסוריה, על כל תוצאותיו הנוראות.

בגיליון זה מביא ארנון סופר **סיכום מעמיק ומרתק** לצפוי במזרח התיכון בעקבות עצירת הגשמים הצפויה. אם לא יימצא פתרון, מיליוני אנשים בעולם, לא רחוק מגבולות מדינת ישראל, ייאלצו לנדוד ולחפש מקלט כדי לא למות בגלל רעב, צמא או הצפה. גם מצרים עלולה ללכת בעקבות סוריה, היות שיש בה חוסר במים, המחמיר והולך בגלל הגידול הבלתי מבוקר של האוכלוסייה והסכנה לזרימה חלשה יותר ממקורות הנילוס בגלל פעולות של המדינות מצפון לה. הסכנה למדינת ישראל ממצב כזה אינה פחותה מהגברת השפעתה של איראן על מדינות המזרח התיכון, ובוודאי שהשילוב בין התהליכים הללו חמור עוד יותר.

האם אנו והעולם בכללותו יכולים לעשות משהו בהקשר זה? מתן מחסה לפליטים באירופה אינו פותר את הבעיה. יש צורך למצוא פתרון שיסייע לתושבים להתגבר על האסונות הנגרמים בעקבות שינוי האקלים. העולם חייב להתגייס למשימה כזו.

מדינת ישראל פעלה רבות בשנות ה-50 לקידום חקלאות בארצות אפריקה ובמזרח אסיה. עשינו זאת בשעה שהמדינה הייתה בתחילת דרכה תוך ניסיונות לא פשוטים לרכישת מזון, דלק ומוצרי יסוד שונים ותוך משטר

צנע. יש לנו אנשי מקצוע מעולים בתחומי ההידרולוגיה, ההשקיה והחקלאות, ניסיון רב בהקמת מתקני התפלה, וכל זה תוך אפשרות לפיתוח ידע שיעזור לפתור לפחות חלק מהבעיות הנגרמות על-ידי שינוי האקלים. נוכל 'לשכפל' גם בארצות השכנות את מיזם הקמת מתקני ההתפלה, שביצענו בהצלחה כה גדולה בארץ.

אם אין יוזמה ממשלתית בתחום זה, אולי ניתן להתחיל ביוזמה ציבורית ופרטית, תוך שיתוף ארצות אחרות בעולם? אולי נוכל להכשיר פליטים מארצות אפריקה בעבודת חקלאות בטכנולוגיה מתקדמת ומתאימה ולשלוח אותם, יחד עם מדריכים ישראלים, לארצות אפריקה? גם פעילויות המתחילות בקנה מידה קטן, כמו אלה המוזכרות [בדיעה של איימי אביזור ורותם קארו ויצמן](#), יכולות להיות שער לפעילויות נרחבות יותר למלחמה ברעב ובצמא.

מימוש חזון כזה יוכל למנוע חלק מהקטסטרופות הצפויות באזור ולקדם את מעמדה של מדינת ישראל. עשינו זאת בעבר. אין כל סיבה שלא נצליח כיום.

ומה אצלנו?

אנו רואים מזה שנים את מי הכינרת נסוגים מקו החוף שהיינו רגילים אליו. שני הניתוחים ההידרולוגיים בפרק זה אמנם מביעים דעות שונות על הגורמים להתדלדלות המים באגן הכינרת ועל הפתרונות לה, אך שניהם מביאים נתונים מדויגים ביחס לירידה במשקעים וביבול המים באגן. כמו כן, התמעטות הגשמים מתבטאת בהתדלדלות זרימה בחלק לא מבוטל של נחלי ישראל, עד כדי התייבשותם (נושא הנדון בהרחבה בפרק השלישי בגיליון, המתמקד בזכות הטבע למים).

לעמק החולה ולגליל העליון ("ארץ פלגי מים") אין אוגר (storage) מים לשנים שחונות, והאזור סובל לאחרונה ממחסור במים. אם תימשך הירידה בכמות משקעים בצפון, יש סיכון לקיום החקלאות באזור ולזרימת מים בנחלים. גם שימור הכבול בחולה בסכנה, היות שהוא מבוסס על השקיה אינטנסיבית שאמורה למנוע את שריפתו ושקיעתו. [במאמר של דורון מרקל ואחרים](#) מוגשים קווים לתוכנית רשות המים לספק מים לגליל העליון. לשם כך נדרשות הקמת מתקן להתפלת מים והנחת קווי צנרת ושאיבה – פעולות שתכנון וביצוען מצריכים שנים לא מעטות. ומה בינתיים? לא נראה כי יש בידינו כיום פתרונות מספקים לשנים הקרובות. לפיכך, נראה שיש צורך בהקמת צוות שיפעל לתכנון חירום לשמירת הטבע והחקלאות (שגם היא חלק חשוב מהסביבה ומקיום האזור) כדי למנוע נזקים בלתי הפיכים. אנו קוראים לקדם בדחיפות מאמץ, חשיבה חדשנית, תכנון והחלטות בכיוון זה.